

УДК 327.56

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-300-6-15

КРАСНОШЛИК А. В.

ORCID ID: 0000-0001-6163-6545

e-mail: Anastasiya.Krasnoshlyk@gmail.com

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка

ЯВИЩЕ НАРКОТРАФІКУ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ ТА СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

У цій статті розглядається явище наркотрафіку як фактор впливу на систему міжнародних відносин, а також виклик міжнародній безпеці та системі контролю за наркотиками. Метою статті є детальне вивчення фактору наркотрафіку через його вагомий вплив як на економічний добробут цілого ряду країн (наркодержав) та регіонів, в яких вони знаходяться, так і на глобальне здоров'я. Наркотрафік ускладнює вирішення конфліктів будь-якого рівня на міжнародній арені та провокує появу численних неурядових акторів, наділених мікро-владою як у фізичному, так і в кібер-просторі. В статті проведено аналіз різних підходів та досліджень, які стосуються ставлення та сприйняття явища наркотрафіку в контексті національного суверенітету й глобальної кон'юнктури, а також їх ефективності. В даній роботі також висвітлено питання концепції девіантної глобалізації та ролі, яку в ній грає наркотрафік, наведено приклади посилення дискримінації етнічних спільнот, а також розглянуто характерні риси наркотрафіку як комплексного процесу, що охоплює всі стадії обігу наркотиків: від виробництва до їх кінцевого споживання. Приділено увагу й таким рисам наркотрафіку, як «парадокс прибутку», «ефект повітряної кульки» та «ефект гідри», які роблять його економічно привабливим для різних типів акторів та значно ускладнюють завдання його знищення, або ж обмеження масштабів діяльності. Наркаторгівля створює міради суб'єктів з різних сторін світу, які працюють злагоджено та ефективно заради досягнення однієї мети і, таким чином, формують глобальну соціальну систему. Оптимальною методологічною основою для збільшення ефективності контр-наркотичної діяльності буде таке сприйняття явища наркотрафіку, яке не ізолюватиме його в межах сфери національної безпеки конкретної держави, чи відноситиме до питання соціального добробуту, а сформує глобальне інтегроване поняття наркотрафіку як фактору, який впливає на множинні виміри міжнародних відносин та глобальне здоров'я.

Ключові слова: наркотрафік, наркаторгівля, міжнародні відносини, девіантна глобалізація, міжнародна безпека, економіка, неурядові актори.

ANASTASIIA KRASNOSHLKY

Institute of International Relations of Shevchenko Kiev National University

DRUG TRAFFICKING AS A PHENOMENON IN GLOBALIZED WORLD AND MODERN INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

This article deals with the phenomenon of drug trafficking and its impact on the system of international relations and a challenge, which it creates for international security and the system of drugs control. Its aim is to form a detailed investigation of this factor, because of the impact it has on economic welfare of the number of states (narco-states), their neighboring regions and on the global health. Drug trafficking makes the solution of any international conflict more complex and provokes the emergence of numerous non-state actors, who represent micro-power both in physical world and cyber-space. Various approaches and researches, concerning attitude to the phenomenon of drug-trafficking within the frame of national sovereignty, global agenda and their efficiency, are also analyzed above. Current article illuminates the conception of deviant globalization, the role which drug trafficking plays in it, gives examples of increased discrimination of ethnic societies and its specific features, as a complex process, which includes all stages of circulation of drugs: starting from their production and ending with a final consumer. We also paid attention to such unique specifics of drug trade, as "profit paradox", "hydra effect" and "balloon effect". They make this kind of business particularly attractive for different types of actors and complicate the task of its eradication or delimitation. Drug trafficking creates myriads of subjects all over the world, who effectively cooperate in concert in order to achieve a common goal and, thereby, form global social system. A new perception of drug trafficking will become an optimal methodological basis, which will help to increase the efficiency of anti-drug activity. Instead of isolating it within national security of specific country or social welfare agenda, a new idea of integrated concept of drug trafficking as a factor, which influences numerous dimensions of international relations and global health should be formed.

Key words: drug trafficking, drug trade, international relations, deviant globalization, international security, economy, non-state actors.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Незважаючи на протидію світової спільноти та державних урядів, глобальна торгівля наркотиками продовжує існувати у вигляді масштабної проблеми міжнародної безпеки та економіки, що стимулюється діяльністю організованої злочинності та корупції.

Детальний аналіз міжнародної системи контролю за наркотиками демонструє її неефективність у зменшенні обсягів ринку та запобіганні появи нових наркотиків і маршрутів перевезень, що спричиняють нестабільність у усьому світі.

Сучасні антинаркотичні політики виявилися контрпродуктивними – загалом вони наробили більше шкоди ніж саме споживання наркотиків: численні випадки ув'язнень, дискримінація в правоохоронній системі, порушення прав людини в центрах примусового «лікування» й значні фінансові витрати.

Міжнародній системі не вдалося вплинути на загальний попит, перевезення та виробництво, а також ціну та чистоту наркотиків, а отже – на розміри глобального ринку. Глобальний попит не просто зріс, а

збільшився геометрично. Успіх у зниженні попиту на традиційні наркотики в певних державах насправді означав лише зростання попиту на альтернативні речовини та психоактивні субстанції. Перевізники підлаштувалися під світові зміни, внесені до правил перевезень та діяльності правоохоронних органів з антинаркотичною метою. Так, великі кораблі узбережжя Західної Африки були замінені меншими земними транспортними засобами, наземний транспорт в Латинській Америці – підводними човнами, появою дронів, катапульт і тунелів по всьому кордону між США та Мексикою. Частішим стало використання «наркомулів» в усіх регіонах світу та застосування кібер-інструментів. Активнішою та масштабнішою стала діяльність темної мережі.

З кожним роком посилюються прояви расової нерівності в питаннях боротьби з наркотиками. Так, дослідження у Великобританії продемонструвало, що афроамериканців та азіатів зупиняють та обшуковують на предмет наркотиків в 6,3 та відповідно в 2,5 разів частіше ніж світлошкіре населення, хоча фактично відсоток споживання наркотиків серед цих верств населення нижчий [1].

Отже, наркотики провокують появу нових етнічних проблем, розбіжностей і дискримінації та вносять розкол в міжнародну спільноту.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає в детальному розгляді явища, що охоплює всі стадії обігу наркотиків: від виробництва до їх кінцевого споживання – наркотрафіку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Наркотрафік – глобальна злочинна торгівля, яка охоплює вирощування, виробництво, розповсюдження та продаж речовин, підпорядкованих антинаркотичному законодавству. На сьогоднішній день світовий рівень споживання героїну складає 340 т, а арешти поставок демонструють щорічний обіг 430–450 т героїну. З цього обсягу, 50 т поступає з М'янми та Демократичної Республіки Лао, а 380 т виробляється ексклюзивно з афганського опіуму. Приблизно 5 т споживаються в Афганістані, а решта транспортується світом шляхами, що пролягають повз сусідні з Афганістаном країни. Балканський та північний шляхи – головні коридори героїнового трафіку, що пов'язують Афганістан з величезними ринками в Російській Федерації та Західній Європі. Балканський шлях перетинає Ісламську Республіку Іран, Пакистан, Туреччину, Грецію, Болгарію, Південно-Східну Європу до Західного європейського ринку та має щорічну ринкову вартість 20 мільярдів доларів. Північний шлях пролягає загалом через Таджикистан та Киргизстан до Казахстану та Російської Федерації. Розмір цього ринку оцінюється в 13 мільярдів доларів на рік [2].

Методологія дослідження даної проблеми комплексна, адже включає в себе необхідність одночасного дослідження численних явищ міжнародних відносин та міжнародної безпеки. Наркаторгівля стала органічною характеристикою міжнародної безпеки та глобалізованого світу. Вона загрожує інтересам великої кількості акторів міжнародних відносин: міжнародним організаціям, державам, неурядовим установам та індивідуумам. Наркотрафік, фактично, впливає як на аспекти жорсткої, так і м'якої стратегії, тобто на економічну та соціальну безпеку. Саме тому торгівля наркотиками знаходиться в центрі академічних дискусій щодо трактування поняття «безпеки» з традиціоналістської та державоцентристської точок зору. Вони зосереджені на питаннях військових загроз, взаємодії недержавних акторів, невійськових загроз, організованої злочинності та наркаторгівлі. Ці питання й досі викликають значне занепокоєння в наукових колах, хоча політична наука та міжнародні відносини давно й детально їх досліджують [3, с. 621].

Логічно розглядати глобальну наркаторгівлю як загрозу міжнародній безпеці, але не відокремлено від інших видів загроз. Відповідно до еволюції торгівельної індустрії, її більше не можна аналізувати в ізоляції, так як унікальна природа самого явища торгівлі зробила стійкі загрози національній та міжнародній безпеці ще більш комплексними, витривалими та гострими. Тобто сучасна система міжнародних відносин характеризується наявністю наркобезпекового нексусу, в якому наркаторгівля перетинається з багатьма іншими викликами міжнародної безпеки, такими як нації-ізгої, недієздатні держави та такі держави, що не відбулися, міждержавні конфлікти, тероризм, транснаціональна злочинність, глобальна охорона здоров'я і кібербезпека. Ця взаємозалежність робить традиційне розуміння міжнародної безпеки неактуальним.

Наркотрафік вніс зміни до майже кожного аспекту цієї сфери. Як предмет вивчення безпекових стратегій, він включає в себе виробництво та поширення психоактивних речовин (таких як марихуана, героїн, кокаїн, галюциногени, стимулятори амфетамінового типу та синтетичні наркотики), що глобально заборонені державами та регулюючими владними установами через їх несприятливий вплив на здоров'я індивідуумів та громадської безпеки. Міжнародна торгівля наркотиками стосується також поширення легально вироблених фармацевтичних препаратів, що застосовуються з немедициною метою, або ж без призначення лікаря. Таке подвійне визначення наркотрафіку створює розмаїття шляхів його подальшого дослідження.

Вчені та політичні діячі застосовують звертаються до великого розмаїття підходів для контекстуалізації наслідків нелегальної торгівлі наркотичними речовинами. Кримінологія вивчає їх як нелегальну діяльність, що впливає на суспільство та на практику застосування закону. Політичні ж науки фокусуються на парадигмі «війни з наркотиками» як на методі контролю поширення та споживання нелегальних речовин. Порівняльна політологія, у свою чергу, аналізує регіональний, або державний вплив

на наркотрафік. Кожна з цих дисциплін робить вагомий внесок до розуміння ролі нелегальних наркотиків у суспільстві та системі міжнародних відносин. Але всі вони применшують або взагалі не враховують виміри глобальної торгівлі.

ООН та Міжнародний Валютний Фонд оцінюють прибутки від міжнародної наркоторгівлі у 600 мільярдів доларів щорічно [4], що еквівалентно сумі річного ВВП Нової Зеландії, Ірландії та Португалії. Прибутки від наркотрафіку складають 7,5 % від міжнародної торгівлі, а якщо б він був країною, то точно входив би за своїм ВВП до Великої двадятки. Але, незважаючи на ці цифри, міжнародна торгівля наркотиками не стала джерелом міжнародної стабільності чи глобального процвітання. Вона, навпаки, підірвала національну безпеку та розвиток багатьох країн і суспільств. Її ціна вимірюється кількістю смертей та підпитується жорстокістю, урядовими переворотами, вкоріненням громадської корупції, руйнуванням механізму легальної торгівлі та виходом у безконтрольний онлайн-простір.

Спочатку наркоторгівля розглядалася як окреме явище. Вчені та політики здебільшого акцентували на негативних ефектах споживання наркотиків, які відображалися на людях та суспільстві. Наркотики сприймалися як зовнішня загроза державі, а їх обіг – як інтервенція. Оскільки наркотики загрожували суверенітету, то одразу стали об'єктом «без пекової» сфери. Але коли військові сили й розвідка почали регулярно зривати поставки та перехоплювати товар до того, як він потрапляв до споживачів (головними з яких були високорозвинені країни), наркоторговці почали у відповідь вкладати великі кошти у власну безпеку та розвідку. Часом, такі відомі особистості, як голова Медельїнського картелю, Пабло Ескобар, почали протистояти державі на рівні терористичних актів та військових операцій. Подібний наркотероризм став особливо помітний під час Холодної війни. Після її завершення зв'язок наркотиків та безпекової сфери став ще яскравішим та поглибився через події 11 вересня. Прибутки від наркоторгівлі приваблювали не лише злочинні угруповання, але й повстанські організації, які перестали отримувати фінансове забезпечення по завершенню холодної війни, та терористичні групи. Надійна опора терористичних організацій, які взяли відповідальність за теракти 11 вересня, на прибутки від наркоторгівлі, стала критичною в поразці міжнародної коаліції, що ввела війська до Афганістану, аби боротися з Талібаном та Аль-Каїдою.

Усвідомлення зростаючого масштабу та комплексності сучасної міжнародної торгівлі наркотиками, а також множинності її учасників та потреби в широкому розвідувальному інструментарії вимагають багато детальних даних з різних наукових дисциплін, включаючи історію, економіку, право, політику, військові науки, стратегію, антропологію, а також наявність економічної освіти, розуміння принципів кримінології, механізму роботи державних установ та основ військової стратегії.

Отже, антинаркотичної політики як окремого політичного напрямку існувати не може. Адже це явище міждисциплінарної природи, яке не можна ізолювати. Економічна політика – це боротьба з наркотиками. Політика з охорони здоров'я – це боротьба з наркотиками. Зовнішня політика – це також боротьба з наркотиками [5, с. 16].

Для повнішого розуміння того, як наркотики опинилися в центрі уваги міжнародної безпеки, звернемося до теорії Кеннета Уолтца, яку він описав в своїй книзі «Людина, Держава та Війна» [6, с. 79]. Так, автор стверджує, що існує три рівні сприйняття й аналізу міжнародних відносин. Перший – індивідуальний, фокусується на тому яким чином особистість взаємодіє з організаціями, процесами та силами на міжнародній арені. Згідно цього рівня людина є раціональним актором, який під час комунікації з міжнародними суб'єктами та вимірами мотивується власними інтересами та вигодою. Обидва найвідоміших наркобарони, Ель Чапо та Но Хама, переправляли наркотики через кордони великої кількості держав з метою власної наживи та збільшення особистого впливу. Аби їх досягти, вони сподівалися на надійність механізму, що включав розмаїття додаткових індивідуумів – посередників, контрабандистів, фермерів, бухгалтерів, юристів, хіміків, банкірів, поліцію – всіх, хто мав власні мотиви для участі в цих нелегальних операціях. Більше того, наркоторговці – злочинці, побічним ефектом діяльності яких стає велика кількість жертв – людей, які діяли разом з ними, або ж намагалися їм протистояти.

Другий рівень аналізу стосується держави як фундаментальної адміністративної одиниці в міжнародних відносинах. Її мета полягає в гарантії захисту своїх громадян та територій від індивідуумів, груп, процесів та сил, які можуть нанести їм шкоду. Тобто держава наділена легітимним правом застосовувати силу та виступати на міжнародній арені від імені свого населення. Наркоторгівля Но Хама та Ель Чапо залишила таких сильних гравців, як США, Китай, Мексику та Лаос без можливості ефективного захисту від шкідливих наслідків вживання наркотиків, жорстокої злочинності та корупції. Від того, що наркотики опиняються на території США, гине у багато разів більше людей, ніж від актів тероризму, вбивств, випадкових смертей, або водіння в нетверезому стані [7, с. 17].

Третій рівень стосується індивідуума та держави, а також охоплює неурядові та міжнародні установи, які знаходяться в сфері впливу подій, що перетинають кордони. Діяльність Но Хама та Ель Чапо зачепила багато географічних регіонів: в одних країнах вирощували наркотичні культури, з інших везли хімікати для їх обробки, в третіх знаходилися лабораторії, в яких виробляли кінцевий продукт, а потім розповсюджували його до десятків інших країн-споживачів. Картель Сіналоа, наприклад, відомий своєю присутністю у більш ніж 50-и країнах.

Ці наркоторгівельні установи також користувалися послугами глобальних мереж для того, аби відмивати свої доходи через фінансові інститути та отримувати доступ до зброї. Аби ліквідувати наслідки

випадкових негативних глобалізаційних явищ, міжнародна спільнота створила декілька міжнародних організацій: Управління ООН по боротьбі з наркотиками та Міжнародний Комітет контролю за наркотиками. Але фундамент антинаркотичного законодавства закладався значно раніше. Міжнародний режим контролю за наркотиками базується на трьох міжнародних конвенціях: Єдина Конвенція про наркотичні засоби 1961 року, доповнена Протоколом 1972 року, Конвенція про психотропні речовини 1971 року, Конвенція ООН проти злочинного перевезення наркотиків та психотропних речовин 1988 року. Перші дві конвенції окреслили міри контролю за наркотиками та психотропними речовинами, а остання встановила контрольні міри за вихідними хімічними складниками, які використовуються для виробництва наркотичних речовин. Країни-учасники цих конвенцій зобов'язуються впроваджувати їх в національне законодавство. Така система контролю була створена з високою метою: визнати, що ряд субстанцій, які здатні приносити велику користь людству, мають потенціал нанесення шкоди, зокрема викликати залежність. Тому законодавство мало встановити контрольний режим, який би залишив ці речовини доступними в тій якості й кількості, що необхідна для медичних та наукових цілей, а от нелегальне виробництво, наркотрафік та зловживання – обмежити.

Ця система базується на «вірі в те, що між масштабом наркоринку та рівнем нанесеної шкоди людському здоров'ю та добробуту лежать прості лінійні зв'язки: зменшений ринок – тим менше шкоди». А тому основний фокус системи полягав в зменшенні масштабів ринку нелегальних наркотиків з кінцевою метою – створити світ «вільний від наркотиків» [8].

Важливу роль в механізмі грають держави. Вони мають проводити оцінку кількості контрольованих речовин, необхідних для легальних цілей і обмежити використання та торгівлю ними в межах цих цифр. Міжнародна Рада контролю наркотиків – орган, відповідальний за контроль над виконанням державами своїх обов'язків в цій сфері, а також розрахований на підтримку та допомогу тим державам, які не справляються з цим завданням самостійно.

Всесвітня Організація Здоров'я вдається до ряду мір для того, щоб впевнитися в адекватному лікуванні пацієнтів, надає рекомендації урядам щодо політики та законодавства, які стосуються доступності, наявності, економічної доступності та контролю за ліками, що виготовляються з підконтрольних речовин. Точна оцінка вимог та кількості контрольованих речовин – це перший крок в забезпеченні адекватного постачання з медичною та науковою метою. Недооцінена необхідність в таких ліках може спровокувати наступні проблеми: дефіцити, невідповідне лікування, зростання кількості хворих, неефективність системи охорони здоров'я. З іншого ж боку, переоцінка необхідної кількості підконтрольних речовин викличе появу надлишків, позбавлення контролю, зловживання та поширення речовин за межами закладів охорони здоров'я.

Отже, таке нескладне, на перший погляд, завдання, як вирахування необхідної кількості – часто зустрічається з такими проблемами як нестача технологічних знань, загальна нестача ресурсів, погано розвинена інфраструктура охорони здоров'я та відсутність інституційної структури, пріоритетом якої був би доступ до медицини всіх верств населення. Як наслідок, багато держав або взагалі неспроможні подати дані до Контрольної Ради, або ж подають неточні розрахунки, які в подальшому створюють нестачу, або надлишок в порівнянні з їх реальними потребами.

Сучасна система оцінки наркотичних речовин була закладена Конвенцією 1961 року (п. 12 та 19). Психотропні речовини були розглянуті Економічною та Соціальною Радою в резолюціях 1981/7 та 1991/44, які закликали уряди надавати щорічну оцінку їх легітимних потреб щодо 3,4- метилендіоксифенілу-2-пропанону (3,4-MDP-2-P), псевдоефедрину, ефедрину та 1-феніл-2-пропанону (P-2-P) (вихідних складників, які часто застосовуються для виготовлення симулянтів амфетамінового типу), а також якомога точніше визначати обсяги необхідного імпорту цих речовин.

Розгляд проблеми наркоторгівлі матиме сенс лише за умови аналізу всіх трьох рівнів, адже, у своєму найпримітивнішому варіанті, наркотрафік – це результат діяльності широкого кола індивідумів (перший рівень), які взаємодіють, підкупають та, часом, атакують державні установи (другий рівень) з метою поширення міжнародно заборонених речовин по всій Земній кулі (третій рівень).

Незважаючи на очевидну користь даної теорії, застосування спільних концептів міжнародних відносин та глобальної безпеки не гарантує повного охоплення проблеми наркотрафіку та її вирішення. Сучасні проблеми міжнародної безпеки потребують рішень, яких міжнародні відносини, самі по собі, надати неспроможні.

Більше того, зв'язок між двома дисциплінами досить сильно обмежує усвідомлення всіх можливих ефектів наркотрафіку на питання глобального масштабу. Справа в тому, що в межах цих дисциплін, торгівля наркотиками розглядається як вид транснаціональної злочинності, або ж зараховується до таких вузьких безпекових питань, як тероризм та політичні повстання. Наркотрафік же не вписується до сфери діяльності класичної міжнародної безпеки, що сприймається як «державоцентрична, та така, що сфокусована на військовій силі і визначенні загроз, які погрожують державі». Натомість, він грає вагомий роль у «менш державоцентристських, політичних інструментах та концентрується на цінностях, поза межами виживання виключно держави» [9].

Наркоторгівля – це дуже глобалізуюча, за своєю природою, діяльність. Вона створює міриади суб'єктів з різних сторін світу, які працюють злагоджено та ефективно заради досягнення однієї мети і, таким чином, формують глобальну соціальну систему. До того ж, наркотрафік активно покладається на

легальну торгівлю та комерцію, а тому об'єднує собою легальну та нелегальну торгівлю ари. Парадоксально, але політика держав щодо зняття обмежень для ввозу та вивозу товарів, послуг та капіталу не тільки полегшила життя міжнародним бізнесменам та поліпшила стосунки між країнами, але й відчутно знизила їх можливість контролювати рух наркотичних речовин на своїх територіях.

Реалізм, лібералізм та конструктивізм, маючи власні погляди на міжнародні відносини, наділені однією спільною рисою. Всі вони й досі ставлять державу в центр міжнародної ари. Навіть інші актори розглядаються з точки зору їхнього відношення до держави: недержавні установи, мультинаціональні корпорації, міжнародні інститути, нерегулярні військові об'єднання, нетрадиційна війна. Але державний суверенітет конкурує з іншими міжнародними акторами ще з часів завершення Холодної війни, яка оголила концептуальні відмінності традиційних теорій міжнародних відносин. Етнічні конфлікти, релігійний тероризм, транснаціональна злочинність та пандемії, які проявилися під час холодної війни, після розпаду СРСР, стали центральними проблемами міжнародної безпеки. В глобальній політиці з'явилися нові актори: етнічні групи з претензіями на утворення власних урядів, незважаючи на вже існуючі кордони; терористичні групи, які не фінансуються жодною з держав та організують теракти, що залишають страшні сліди на територіях високорозвинених країн; кримінальні угруповання, що підривають уряди та організують зони безкарності; воєначальники, які взяли під контроль раніше суверенні території держав; індивідууми з ноутбуками та доступом в Інтернет, які реагують на зміну ситуації ефективніше, аніж давно існуючі режими; мультинаціональні корпорації, бюджет яких значно перевищує ВВП деяких країн; інфекційні хвороби швидко мутують та поширюються планетою, незважаючи на уявні кордони, намальовані на картах людьми [10 с. 13].

Отже, суверенітет, замість того, щоб бути бар'єром для зовнішніх загроз, тепер створює небезпечність та ненадійність державного існування. А у випадку з наркотрафіком – обмежує можливості антинаркотичної діяльності, що де-факто, робить суверенітет союзником наркоторговців.

Держава тепер існує не окремо, а в складі комплексної міжнародної системи, а отже вагома частина населення залишається незахищеною від загроз, а у держави немає ефективного механізму протидії. Поняття стабільності міжнародної системи давно змінилося на концепцію тривалого розладу [11, с. 36], тобто проблеми які неможливо остаточно вирішити, але за якими варто невинно спостерігати, передбачати можливі наслідки та бути готовими їх компенсувати. На думку прихильників концепції «Тривалого розладу»: замість того, аби намагатися покращити міжнародну політику і повернути уявну стабільність, варто розробити інструментарій для того, аби бути готовим до викликів реальності.

Етнічні спільноти продавали наркотики для забезпечення своїх сепаратистських рухів, терористичні групи витрачають зароблену на наркотиках готівку на проведення терактів, транснаціональні кримінальні організації застосовують свої фінансові можливості для поширення мережі нарко-ринку до нових регіонів, воєначальники захищають фермерів, які вирощують наркотичні культури на підконтрольних їм територіях, мультинаціональні корпорації допомагають відмивати наркотики, кібер-активні особистості купують та продають наркотики онлайн, а інфекційні патогени поширюються наркоманами, які вживають наркотики внутрішньо-венним шляхом.

Наркотики – це суттєвий пункт концепції девіантної глобалізації і зараз їх можна сміливо назвати «глобальною звичкою». Вони наділені характеристиками, яких не мають інші нелегальні товари, що робить їх ще привабливішими як для багатьох акторів, так і для глобалізаційних процесів. Наркотики легко виробляються та важче переслідуються. Навіть окремі індивідууми та недосвідчені групи людей можуть легко виробити і транспортувати їх. Перепон для збуту та купівлі на чорному ринку також небагато: для того, аби отримати прибуток значно вищий за ті, що заробляють фермери, торговці, та дистриб'ютори – великі суми грошей, чи особливі навички непотрібні.

Глобальний режим переслідування та заборони стимулював появу привабливої для учасників ризи наркотрафіку – високої організаційної динаміки. Мова йде про «парадокс прибутку», «ефект повітряної кульки» та «ефект гідри». Парадокс прибутку властивий будь-якій обмежувальній парадигмі, яка нездатна ефективно знизити рівень попиту забороненого товару. Заборона наркотиків підвищує прибутки від наркотрафіку, заохочуючи ще більшу кількість людей до участі. Через спроби уряду воювати з наркоторгівлею, ризики постачальників значно ростуть, а з ними і ціна на товар. А щовищий прибуток вони отримують, тим більшою кількістю товару намагаються запастися. Вони також можуть притримувати той, чи інший вид речовин, аби викликати стрибок попиту та, як наслідок, прибутку. Навіть вдале перехоплення владою поставок наркотиків, грає на руку дилерам, бо реальний дефіцит провокує різкі стрибки в ціні, та приваблює ще більшу кількість людей до такого прибуткового бізнесу. Отже, спроби придушити торгівлю наркотиками мають парадоксальний ефект заохочення ще більшого розмаїття акторів, які вступають до галузі, таким чином підтримуючи її, замість знищення.

У цього бізнесу є унікальна здатність: в разі появи тиску чи загрози від владних структур, легко переносити свої операції на іншу територію, де контролю менше, а також компенсувати людські та матеріальні втрати шляхом обміну з іншим сегментом ланцюгу розподілу. Саме таку реакцію можна викликати, якщо натиснути на повітряну кульку: від натиску в одному місці, повітря всередині просто перетікає в інше. Далеко не на руку обмежувальному режиму грає й ефект гідри. Він не дарма названий на честь міфічної істоти, яка мала здатність на місці однієї відрубаної голови, миттєво відрощувати дві нових.

Така динамічна риса наркотрафіку полягає в компенсації людських ресурсів у разі арешту, чи нанесення фізичної шкоди в будь-якому місці торгівельного ланцюга.

Стабільність та високий дохід разом зі здатністю витримувати зовнішні загрози й тиск, створює великий резервуар людей, які складають робочу та адміністративну силу, а також рухають злочинну індустрію вперед, незважаючи на масові спроби взяти її під контроль. І хоча у наркоторговців немає влади, необхідної для відміни обмежувального режиму, важко сказати, що наркотрафік хоч якось йому підвладний [12, с. 40]. Описана вище взаємозалежність обмеження та розвитку наркотрафіку підтверджують концепцію девіантної глобалізації та «тривалого розладу».

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Отже, висновки даного дослідження полягають в усвідомленні комплексності механізму наркоторгівлі, який унеможливує застосування традиційних методів: дихотомічного підходу щодо вибору в якості об'єкта держави або індивідуума; формування безпекової стратегії як військової, або ж невійськової; проведення чіткої лінії між зовнішніми та внутрішніми безпековими проблемами; ставлення до національної та міжнародної політики як до виключно агресивної або безконфліктної.

Перспективним першим кроком в стратегії реагування на наркотрафік буде таке сприйняття цього явища, яке не ізолюватиме його в межах сфери національної безпеки конкретної держави, чи відноситиме до питання соціального добробуту, а сформує глобальне інтегроване поняття наркотрафіку як фактору, який впливає на множинні виміри міжнародних відносин та глобальне здоров'я.

Глобальна політика диктує нові правила та об'єднує всі, наведені явища: колективну та індивідуальну безпеку, зовнішні й внутрішні загрози, розуміння безпекової політики як консенсусу між матеріальними потребами та можливостями з потребою приймати рішення в ірраціональному оточенні [13]. Наркотрафік оптимально розглядати як анархічну глобальну діяльність. Адже тут унеможливлена монополія жодного індивідуума, організації або держави на поставку продукту та монополія на попит. І хоча деякі країни, міжнародні організації та неурядові установи намагаються взяти його під контроль, наркотрафік залишається неврегульованим ринком для фермерів, виробників, торговців, контрабандистів та дистриб'юторів. Він також одночасно створює загрозу внутрішній та зовнішній безпеці індивідумів та держав. Будучи нелегальним ринком, він насичений жорстокістю, страхом та корупцією. Поширення торгових обертів змушує міжнародні організації об'єднувати свої зусилля аби хоч якось протистояти негативним наслідкам.

Література

1. Bear D., Shiner M., Eastwood N. The numbers in black and white: ethnic disparities in the policing and prosecution of drug offences in England and Wales. Political Science. 2013.
2. World Drug Report 2021. Booklet 1. United Nations publication. Sales No. E.21.XI.8 – 2021.
3. Svante C. Narcotics, Radicalism and Armed Conflict in Central Asia: The Islamic Movement of Uzbekistan. Terrorism and Political Violence 17. № 4. 2005. P. 621.
4. Executive Summary Conclusions and Policy Implications. United Nations publication. 2018. URL: https://www.unodc.org/wdr2018/prelaunch/WDR18_Booklet_1_EXSUM.pdf
5. Grim R. This Is Your Country on Drugs: The Secret History of Getting High in America. Hoboken, NJ: Wiley and Sons, 2010. 16 p.
6. Waltz K. Man, the State, and War A Theoretical Analysis. New York: Columbia University Press. 2011. 79 p.
7. Trace M. Drug Policy – Lessons Learnt, and Options for the Future. Political Economy: Government Expenditures & Related Policies eJournal. 2011. 7 p.
8. Williams P. D., McDonald M. Security Studies An Introduction. Routledge. 2018. 3rd Edition. 73 p.
9. Williams P. D., McDonald M. Security Studies An Introduction. Routledge, 2018. 322 p.
10. Till G. The Real “Long War”: The Illicit Drug Trade and the Role of The Military (Enlarged Edition). Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, 2014. p. 13.
11. Cerny P. G. Neomedievalism, Civil War and the New Security Neomedievalism, Civil War and the New Security Dilemma: Globalisation as Durable Disorder. Civil Wars. 1998. № 1. P. 36–64.
12. Paoli L. The World Heroin Market: Can Supply Be Cut? / L. Paoli, V. A. Greenfield, P. Reuter // Oxford Scholarship Online. – 2012. – URL : <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780195322996.001.0001/acprof-9780195322996>.
13. Buzan B. The Evolution of International Security Studies / B. Buzan, L. Hansen. – 1st Edition.– New York : Cambridge University Press, 2009.

Надійшла / Paper received : 22.10.2021

Надрукована/Printed : 07.12.2021